

DOI: 10.35774/app2020.01.071
УДК 351.741

Владислав Коломієць,
здобувач кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
Тернопільського національного
економічного університету

ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ПОЛІЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВОПОРЯДКУ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Досліджено основи функціонування Військової служби правопорядку у Збройних силах України та необхідність приведення військової сфери України до міжнародних вимог. Здійснено аналіз зарубіжного досвіду організації діяльності військової поліції у США, Франції, Німеччині та Швейцарії. Привернуто увагу до необхідності реформування Військової служби правопорядку ЗСУ у військову поліцію з урахуванням стандартів країн-членів НАТО у цій сфері.

Ключові слова: військова поліція, військова юстиція, правопорядок, Збройні сили України, міжнародний досвід.

Бібл.: 13.

Коломиец В.

Функционирования военной полиции в обеспечении правопорядка: международный опыт

Исследованы основы функционирования Военной службы правопорядка в Вооруженных Силах Украины и необходимость приведения военной сферы Украины к международным требованиям. Осуществлен анализ зарубежного опыта организации деятельности военной полиции в США, Франции, Германии и Швейцарии. Привлечено внимание к необходимости реформирования Военной службы правопорядка в военную полицию с учетом стандартов стран-членов НАТО в данной сфере.

Ключевые слова: военная полиция, военная юстиция, правопорядок, Вооруженные силы Украины, международный опыт.

Kolomiets V.

Military Police Functioning In Law Enforcement: International Experience

The basics of functioning of the Military Law Enforcement Service in the Armed Forces of Ukraine and the necessity of bringing the military sphere of Ukraine to international requirements are investigated. The analysis of foreign experience in the organization of military police activity in the USA, France, Germany and Switzerland is carried out. Attention was drawn to the need to reform the Military Law Enforcement Service in the military police, taking into account the standards of NATO member countries in this field.

Keywords: military police, military justice, law enforcement, Armed Forces of Ukraine, international experience.

Постановка проблеми. Збільшення кількості та ступеня тяжкості військових злочинів, забезпечення належного рівня захисту прав і свобод військовослужбовців в умовах гібридної війни, збройних конфліктів, загрози военної безпеки держави зумовлюють потребу у формуванні ефективної системи органів забезпечення правопорядку в Збройних силах України (ЗСУ). Водночас органи досудового розслідування дедалі частіше демонструють неготовність фахово та оперативно виявляти та розслідувати військові злочини, внаслідок чого ЗСУ не мають змоги повною мірою виконувати завдання за функціональним призначенням. З огляду на це доцільним є вивчення міжнародного досвіду діяльності військової поліції як ефективного органу, спрямованого на забезпечення дисципліни та військового правопорядку, а також аналогу Військової служби правопорядку з метою реформування системи військової юстиції в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про постійну увагу до питань забезпечення правопорядку в ЗСУ. Цій проблематиці присвячені наукові праці таких вчених: П. П. Богущого, Б. В. Бабіна, О. Ф. Волкова, С. І. Дячука, О. О. Зархіна, А. В. Матіоса, О. І. Медведька, М. І. Мельника, В. І. Німченка, С. Ю. Полякова, Б. М. Ринажевського, М. С. Туркота, М. І. Хавронюка, В. О. Шамрая, В. П. Шевченка, В. Ю. Щербатих та ін. [1]. Водночас слід зазначити, що проблематика функціонування, формування чіткої системи військової юстиції, характеристики її структурних елементів, оцінювання можливостей запровадження військової поліції як складової цієї системи все ще недостатньо досліджені на науковому рівні.

© Владислав Коломієць, 2020

Метою дослідження є теоретико-прикладний аналіз міжнародного досвіду функціонування військової поліції у забезпеченні правопорядку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьомого березня 2002 р. було прийнято Закон України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України», відповідно до ст. 1 якого Військова служба правопорядку у ЗСУ – це спеціальне правоохоронне формування у складі ЗСУ, призначене для забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців ЗСУ в місцях дислокації військових частин, у військових навчальних закладах, установах та організаціях, військових містечках, на вулицях і в громадських місцях; для запобігання злочинам, іншим правопорушенням у ЗСУ, їх припинення; для захисту життя, здоров'я, прав і законних інтересів військовослужбовців, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів, працівників ЗСУ, а також для захисту майна ЗМУ від розкрадання та інших протиправних посягань, а так само для участі у протидії диверсійним виявам і терористичним актам на військових об'єктах [2]. Водночас законодавець не наділив цю Службу повноваженнями щодо здійснення досудового розслідування військових злочинів та притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності, зосередившись переважно на превентивних функціях.

Відповідно до Указу Президента України № 311/2008 від 8 квітня 2008 р. «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 р. «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів», у результаті реформування системи органів кримінальної юстиції досудове слідство має бути покладено на: 1) національну поліцію; 2) фінансову поліцію; 3) військову поліцію; 4) слідчий підрозділ Служби безпеки України; 5) спеціально утворений орган досудового розслідування корупційних правопорушень (антикорупційний орган) [3]. Крім того, Указом Президента України від 6 червня 2016 р. № 240/2016 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України» передбачено оперативну ціль 3.7. Реформування Військової служби правопорядку у ЗСУ у Військову поліцію [4]. Однак її запровадження так і не відбулось. Натомість, новий Указ Президента України № 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» закріпив завдання до 31 березня 2020 р. розробити та внести на розгляд Верховної Ради України законопроект щодо утворення в системі Міністерства оборони України Військової поліції як правоохоронного органу [5]. Саме тому варто проаналізувати зарубіжний досвід функціонування військової поліції з метою якнайкращого приведення військової сфери України до міжнародних стандартів.

Передусім заслуговує на увагу функціонування військової юстиції у США. У цій державі система військової юстиції була заснована ще у 1806 р. Її правовою основою є Єдиний кодекс військової юстиції від 1951 р., який регулює всі основні питання, пов'язані із кримінальною та дисциплінарною відповідальністю військовослужбовців, регламентує особливості військового кримінального процесу та устрою окремих органів, які беруть у ньому участь. Військова юстиція охоплює органи розслідування військових злочинів, військову прокуратуру, військові суди та військову адвокатуру, тобто є найбільш повною і завершеною моделлю військової юстиції [6, с. 59].

Корпус військової поліції був створений у США у 1941 р. До структури військової поліції належать загони, роти, батальйони та групи. Вони призначаються до різних командувань армії для реалізації оперативних вимог щодо забезпечення діяльності військової поліції [7, с. 18]. Згідно з керівними документами, в бойовій обстановці військова поліція армії США має виконувати такі основні завдання: забезпечення пересування військ під час проведення військових операцій; підтримання законності і правопорядку в ході військових операцій; забезпечення охорони територій та об'єктів; надання допомоги біженцям; здійснення оперативно-розшукової діяльності [8]. Варто зазначити, що однією з найважливіших функцій військової поліції в ході військових конфліктів є утримання військовополонених, забезпечення їхньої безпеки і гуманне поводження з ними. В межах цього завдання військова поліція США здійснює збір військовополонених, їх евакуацію та охорону в таборах у зоні військових дій і на континентальній частині США [9].

У Франції Національна жандармерія, яка підпорядковується Міністру оборони і є складовою частиною Збройних сил, виконує функції військової поліції. Сьогодні Національна жандармерія забезпечує державну безпеку на 95% національної території для 50% населення [10]. Жандармерія вирішує завдання в інтересах збройних сил, а також виконує значний обсяг поліцейських та адміністративних функцій в інтересах всієї держави. Тому її діяльність має міжміністерський характер і координується також з Міністерством внутрішніх справ і юстиції [9].

У Німеччині, заснований 24 листопада 1740 р. Пруським королем Фрідріхом Великим, Корпус Фельдгера бере свій початок з більш ніж 275-річної традиції. Перший сучасний підрозділ Фельдгер активований 6 жовтня 1955 р., коли був підписаний законопроект про створення Бундесвера. Сьогодні

«столицею» Фельдегера є Ганновер, де розташовані німецьке командування військової поліції, а також школа військової поліції та штаб-квартира Бундесвера. Три полки Фельдегера із загальною кількістю 24 роти розташовані навколо Німеччини [11].

Фельдегер – це військова поліція Федеральних збройних сил Німеччини, яка відповідає за всі три служби – армію, військово-повітряні сили та флот. У мирний час у Фельдегера є дев'ять батальйонів, з яких вісім перебувають під управлінням дивізії та командування військових округів, а один знаходиться під командуванням Міністерства оборони. У часи оборони для кожної дивізії чи військового округу буде активовано один додатковий батальйон резервістів. Обов'язки військової поліції у мирний час виконують 34 відділення військової поліції, які підтримують дисципліну у військових формуваннях, охороняють військові об'єкти, забезпечують безпеку транспортних перевезень тощо [12].

Особливістю військової юстиції Швейцарії є те, що кадри військової поліції формуються з поліцейських, які проходять строкову військову службу. Функції військової поліції ті самі, що й у поліції взагалі. Військова поліція, як і цивільна, має право затримати людину на 12 годин, далі суд має ухвалити рішення щодо подальшого утримання під вартою. Найбільш поширеними військовим злочином є ухилення від військового обов'язку – 70% від усіх розглянутих справ. Крім того, у Швейцарії працюють військові суди і військова прокуратура. Швейцарія має військовий кодекс, який регулює військові злочини. Водночас дисциплінарні стягнення, до яких належить і короткострокове взяття під варту, накладаються командирами військових підрозділів [13].

Висновки. Таким чином, для належної реалізації завдань державної політики воєнної безпеки доцільним є запровадження військової поліції на основі міжнародних стандартів та позитивного зарубіжного досвіду щодо організації діяльності та функціоналу. В умовах війни та зовнішньої агресії потрібно на законодавчому рівні закріпити чітку систему військової юстиції, яка б забезпечувала належний рівень захисту прав і свобод військовослужбовців, правопорядок у ЗСУ загалом. Основним завданням у цьому процесі вбачаємо реформування Військової служби правопорядку у військову поліцію з урахуванням стандартів країн-членів НАТО у цій сфері.

Список використаних джерел

1. Котляренко О. Перспективи формування військової поліції як складової системи військової юстиції в Україні. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 1. С. 56–64.
2. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України : Закон України від 07.03.2002 № 3099-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14> (дата звернення: 12.02.2020).
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів» : Указ Президента України № 311/2008 від 8 квітня 2008 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/311/2008> (дата звернення: 12.02.2020).
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України» : Указ Президента України від 6 червня 2016 року № 240/2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/240/2016#n10> (дата звернення: 14.02.2020).
5. Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави : Указ Президента України від 8 листопада 2019 року № 837/2019. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/8372019-30389> (дата звернення: 13.02.2020).
6. Мельник С. Система військової юстиції в країнах членах НАТО: теоретичні та практичні аспекти. *Система військової юстиції у забезпеченні національної безпеки України* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. Київ : Видав. дім «АртЕк», 2019. С. 57–64.
7. The Military Policeman. URL : <https://www.bits.de/NRANEU/others/amd-us-archive/FM19-5%2859%29.pdf> (дата звернення: 12.02.2020).
8. Военная полиция США. Портал «Современная армия»: вебсайт. URL : <http://www.modernarmy.ru/article/370/voennaya-policia-ssha> (дата звернення: 16.02.2020).
9. Невдачинов А. Особый род войск с широкими полномочиями. URL : http://nvo.ng.ru/forces/2004-09-17/3_police.html (дата звернення: 16.02.2020).
10. French National Gendarmerie. URL : <http://www.fiep.org/> <http://www.fiep.org/member-forces/french-national-gendarmerie/> (дата звернення: 18.02.2020).
11. German Military Police. URL : <https://mpcoe.org/> <https://mpcoe.org/GERMANY> (дата звернення: 18.02.2020).

12. German Military Police. URL : <http://home.mweb.co.za/re/redcap/germany.htm> (дата звернення: 19.02.2020).
13. Ліскович М. Військова поліція: що це таке та навіщо Україні її створювати. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/2814484-vijskova-policia-so-ce-take-ta-naviso-ukraini-ii-stvoruvati.html> (дата звернення: 22.02.2020).

References

1. Kotlyarenko, O. (2016). Perspektyvy formuvannya viyskovoyi politysiyi yak skladovoyi systemy viyskovoyi yustytsiyi v Ukrayini [Prospects for the formation of military police as a component of the military justice system in Ukraine]. *Naukovyy chasopys Natsionalnoyi akademiyi prokuratury Ukrayiny - Scientific journal of the National Academy of Public Prosecutor of Ukraine*, 1, 56-64 [in Ukrainian].
2. *Pro Viyskovu sluzhbu pravoporyadku u Zbroynnykh Sylakh Ukrayiny : Zakon Ukrayiny vid 07.03.2002 № 3099- III* [Law of Ukraine on the Military Law Enforcement Service in the Armed Forces of Ukraine from March 7, 2002, No. 3099-III]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14> [in Ukrainian].
3. *Pro rishennya Rady natsionalnoyi bezpeky i oborony Ukrayiny vid 15 lyutoho 2008 roku «Pro khid reformuvannya systemy kryminalnoyi yustytsiyi ta pravookhoronnykh orhaniv»: Ukaz Prezydenta Ukrayiny № 311/2008 vid 8 kvitnya 2008 roku* [Presidential Decree on the Decision of the National Security and Defense Council of February 15, 2008 «On the course of reforming the criminal justice system and law enforcement agencies» from April 8, 2008 No 311/2008]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/311/2008> [in Ukrainian].
4. *Pro rishennya Rady natsionalnoyi bezpeky i oborony Ukrayiny vid 20 travnya 2016 roku «Pro Stratehichnyy oboronnyy byuletyn Ukrayiny» : Ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 6 chervnya 2016 roku № 240/2016* [Presidential Decree on the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of May 20, 2016 «On the Strategic Defense Bulletin of Ukraine» from June 6, 2016 № 240/2016]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/240/2016#n10> [in Ukrainian].
5. *Pro nevidkladni zakhody z provedennya reform ta zmitsnennya derzhavy : Ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 8 lystopada 2019 roku № 837/2019* [Presidential Decree on Urgent Measures to Reform and Strengthen the State from November 8, 2019 № 837/2019]. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/8372019-30389> [in Ukrainian].
6. Melnyk, S. (2019). Systema viyskovoyi yustytsiyi v krayinakh chlenakh NATO: teoretychni ta praktychni aspekty [The system of military justice in NATO member countries: theoretical and practical aspects]. *Zbirnyk materialiv mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi «Systema viyskovoyi yustytsiyi u zabezpechenni natsionalnoyi bezpeky Ukrayiny» - Collection of materials of the international scientific-practical conference «The system of military justice in ensuring the national security of Ukraine»*, 57-64. Kyiv: Vydavnychyy dim «ArtEk» [in Ukrainian].
7. *The Military Policeman*. Retrieved from <https://www.bits.de/NRANEU/others/ amd-us-archive/FM19-5%2859%29.pdf> [in Ukrainian].
8. *Voennaia politysiya SShA. Portal «Sovremennaia armiya»: veb-sait* [US military police. Portal «Modern Army»: Web-site]. URL: <http://www.modernarmy.ru/article/370/voennaya-policia-ssha> [in Russian].
9. Nevdachynov, A. *Osobyi rod voisk s shirokimi polnomochiiami* [A special kind of troops with broad powers]. Retrieved from http://nvo.ng.ru/forces/2004-09-17/3_police.html [in Russian].
10. *French National Gendarmerie*. Retrieved from <http://www.fiep.org/> <http://www.fiep.org/member-forces/french-national-gendarmerie/> [in English].
11. *German Military Police*. Retrieved from <https://mpcoe.org/> <https://mpcoe.org/GERMANY> [in English].
12. *German Military Police*. Retrieved from <http://home.mweb.co.za/re/redcap/germany.htm> [in English].
13. Liskovych, M. *Viyskova politysiya: shcho tse take ta navishcho Ukrayini yiyi stvoruyuvaty* [Military police: what it is and why Ukraine create it.]. *www.ukrinform.ua*. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/2814484-vijskova-policia-so-ce-take-ta-naviso-ukraini-ii-stvoruvati.html> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 26.02.2020.